

ВІДГУК

офіційного опонента - кандидата юридичних наук,
Костенко Інеси Володимирівни на дисертаційне дослідження
Колесника Олександра Олександровича на тему
«Кібербезпека в системі національної безпеки України: правові виклики
гібридної війни та міжнародний досвід», подане на здобуття ступеня доктора
філософії в галузі знань 08 «Право» за спеціальністю 081 «Право»

1. Актуальність теми дисертаційної роботи

Тема дисертаційного дослідження, присвяченого правовим, інституційним та організаційним засадам забезпечення кібербезпеки України в умовах гібридної війни та в контексті євроатлантичної інтеграції, видається вкрай актуальною та науково значущою. Її вибір цілком обґрунтований радикальною зміною безпекового ландшафту України після початку повномасштабної збройної агресії Російської Федерації, що зумовила різке зростання інтенсивності та технологічної складності кібератак на органи державної влади, об'єкти критичної інфраструктури та приватні суб'єкти. У таких умовах необхідність комплексного дослідження правових механізмів та інституційних засад кіберзахисту набуває особливої наукової ваги й безпосередньо кореспондує з актуальними викликами національної безпеки.

Забезпечення кіберстійкості стало ключовим системоутворювальним чинником національної безпеки. Відтак наукове дослідження, спрямоване на комплексне осмислення кібербезпеки як елемента сучасної архітектури державної безпеки, її публічно-правового регулювання та організації взаємодії суб'єктів у цій сфері, є об'єктивно необхідним і відповідає нагальним потребам державної політики.

Актуальність роботи посилюється наявними інституційними та нормативно-правовими вразливостями у вітчизняній системі кіберзахисту — фрагментарністю правового регулювання, розпорошеністю повноважень між суб'єктами сектору безпеки й оборони, а також недостатньою формалізованістю механізмів їх

взаємодії, зокрема у державно-приватному вимірі. Комплексне дослідження цих проблем дозволяє сформувані науково обґрунтовані пропозиції щодо підвищення узгодженості та ефективності функціонування національної системи кібербезпеки.

Дослідження корелює з положеннями Угоди про асоціацію між Україною та Європейським Союзом, ратифікованої Законом України від 16 вересня 2014 року № 1678-VII, і Планом заходів з її виконання, затвердженим постановою Кабінету Міністрів України від 25 жовтня 2017 р. № 1106. Тематика дослідження пов'язана з виконанням Стратегії національної безпеки України, затвердженої Указом Президента України від 14 вересня 2020 р. № 392/2020, та Стратегії кібербезпеки України, схваленої рішенням Ради національної безпеки і оборони України від 14 травня 2021 р. і введеної в дію Указом Президента України від 26 серпня 2021 р. № 447/2021. Розроблення теми здійснюється у руслі завдань, визначених Планом реалізації Стратегії кібербезпеки України (Указ Президента України від 1 лютого 2022 р. № 37/2022) та Планом заходів на 2025 рік з її виконання (розпорядження Кабінету Міністрів України від 7 березня 2025 р. № 204-р).

Звернення дисертанта до комплексного, міждисциплінарного аналізу, що охоплює правові, інституційні, технологічні та міжнародні аспекти кібербезпеки, підкреслює академічну зрілість та системність його наукового підходу. У роботі кібербезпека розглядається не лише як технологічний компонент, а як багатовимірне явище, що потребує узгодження правових механізмів, політик, організаційних спроможностей і міжнародних зобов'язань держави.

Таким чином, дисертаційна робота цілком відповідає сучасним науковим і практичним запитам у сфері національної безпеки, кіберзахисту та інтеграції України до європейського та євроатлантичного безпекового простору. Обрана тема має значну теоретичну та прикладну цінність, а результати дослідження можуть бути використані для вдосконалення державної політики, підвищення кіберстійкості критичної інфраструктури та зміцнення позицій України у глобальному цифровому середовищі.

2. Ступінь обґрунтованості наукових положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертації, їх достовірність

Наукові результати, отримані Колесником Олександром Олександровичем, загалом характеризуються послідовністю, внутрішньою логічністю та достатнім рівнем аргументованості. Вони спираються на комплексний аналіз міжнародних договорів і актів універсальних та регіональних організацій (ООН, ОБСЄ, Ради Європи, ЄС), законодавства України у сфері національної безпеки та кіберзахисту, профільних стратегічних документів, а також на узагальнення практики протидії кіберагресії Російської Федерації проти України у 2014–2024 роках. Використання такої джерельної бази забезпечило належний рівень доказовості сформульованих у дисертації висновків.

Дисертаційне дослідження вирізняється узгодженістю між задекларованою метою, сформульованими завданнями, структурою роботи та змістом її розділів. Здобувач послідовно переходить від з'ясування теоретико-правових і понятійно-категоріальних засад кібербезпеки до аналізу національної системи кіберзахисту, виявлення її інституційних та нормативних вразливостей, а далі — до порівняльно-правового дослідження євроатлантичних моделей і формулювання пропозицій щодо їх адаптації до українського правового поля. Така логіка викладу свідчить про продуману методологічну побудову дослідження та забезпечує цілісність його результатів.

Висновки й рекомендації Колесника Олександра Олександровича мають раціональний, практично орієнтований характер і узгоджуються з актуальними стратегічними пріоритетами державної політики України у сфері національної безпеки, кіберзахисту, захисту критичної інфраструктури та євроінтеграції. Вони деталізують уже визначені на нормативному рівні завдання, пропонуючи конкретні правові, інституційні та організаційні механізми їх реалізації, зокрема у частині удосконалення публічно-правових форм координації суб'єктів сектору безпеки й оборони, розвитку державно-приватної взаємодії, а також впровадження ризик-орієнтованого підходу та процедур інцидент-репортування.

У цілому наукові положення, висновки та практичні рекомендації, сформульовані у дисертації Колесника Олександра Олександровича, можуть бути

визнані достатньо обґрунтованими й достовірними з огляду на їх нормативно-правову визначеність та практичну спрямованість.

3. Наукова новизна одержаних результатів, їх теоретична і практична значущість

Дисертаційна робота Колесника Олександра Олександровича вирізняється комплексним характером наукового пошуку та переконливим рівнем теоретичної й практичної новизни. Здобувачеві вдалося сформувати цілісне, концептуально виважене бачення правових, інституційних і організаційних засад кібербезпеки України в умовах гібридної війни та євроатлантичних інтеграційних процесів. Робота поєднує глибоке теоретико-методологічне обґрунтування з аналізом реальних проявів кіберагресії, сучасних європейських стандартів та національних механізмів реагування, що свідчить про високий рівень її наукової зрілості.

Запропоновано авторське інтегральне визначення поняття «кібербезпека», яке охоплює не лише технічний компонент, а й управлінські, правові та етичні аспекти, відображаючи багатовимірну природу цифрової безпеки в умовах сучасних конфліктів і потребу їх нормативного та організаційного узгодження. Обґрунтовано аналітичну типологію кіберагресії з урахуванням її цілей, інструментарію та очікуваних ефектів, що надало можливість систематизувати різні форми кібероперацій у контексті російської гібридної агресії проти України та забезпечити більш чітку правову кваліфікацію відповідних дій.

Сформовано системну модель адаптації євроатлантичних стандартів кіберзахисту до українського правового поля, яка охоплює кодифікаційний, гармонізаційний, інституційний і концептуально-принциповий рівні та спрямована на вдосконалення адміністративно-правових механізмів регулювання, координації й взаємодії суб'єктів у сфері кібербезпеки. Запропонована модель може слугувати практичним орієнтиром для подальшого наближення національного законодавства та управлінських процедур до європейських і євроатлантичних стандартів.

Поглиблено наукові підходи до розуміння феномену кіберстійкості як динамічного циклу, що охоплює передбачення загроз, реагування, відновлення та навчання системи. У цьому контексті переконливо обґрунтовано значущість

людського фактора й етики інформації як складових культури цифрової безпеки, що мають безпосереднє значення для ефективності публічного управління та правового регулювання у цифровому середовищі.

Значущим є також запропонований аналітичний підхід до оцінювання вразливостей критичної інфраструктури, структурований через матрицю «вразливість – прояви – напрями вдосконалення», який забезпечує комплексне бачення ризиків і створює підґрунтя для розроблення узгоджених управлінських та правових рішень у сфері кіберзахисту.

Теоретична значущість дослідження полягає у розвитку сучасної доктрини кіберправа, уточненні її категоріального апарату та формуванні концептуальних засад удосконалення національної системи кібербезпеки. Робота становить інтерес для подальших наукових досліджень з адміністративного та інформаційного права, публічного управління у сфері національної безпеки, а також правового забезпечення цифрової трансформації.

Практична значущість одержаних результатів полягає в можливості їх безпосереднього застосування у нормотворчій діяльності, зокрема під час доопрацювання законодавства про кібербезпеку, критичну інфраструктуру та державно-приватну взаємодію. Рекомендації здобувача можуть бути використані органами державної влади при формуванні державної політики у сфері кіберзахисту, удосконаленні адміністративно-правових механізмів координації дій суб'єктів кібербезпеки, а також упровадженні процедур інцидент-репортигу та ризик-орієнтованих підходів.

Таким чином, результати дисертаційного дослідження Колесника Олександра Олександровича характеризуються значною науковою новизною, методологічною цілісністю та високою прикладною вагомістю. Роботу доцільно розглядати як важливий внесок у розвиток української правової науки, насамперед у площині адміністративно-правового та інформаційно-правового забезпечення кібербезпеки в умовах сучасних цифрових і безпекових викликів.

4. Рівень виконання поставленого наукового завдання, оволодіння здобувачем методології наукової діяльності

Колесник Олександр Олександрович продемонстрував високий рівень виконання поставленого наукового завдання, що засвідчує його глибоке оволодіння сучасною методологією юридичних досліджень та здатність послідовно інтегрувати різні методи відповідно до логіки й структури дисертаційної роботи. Застосований ним методологічний інструментарій відзначається комплексністю, внутрішньою узгодженістю та адекватністю заявленій проблематиці кібербезпеки, що має соціотехнічний, правовий і міжнародно-політичний виміри.

У роботі гармонійно поєднано загальнонаукові й спеціально-юридичні методи. Діалектичний метод дозволив відтворити внутрішню динаміку становлення системи кібербезпеки України та виявити суперечності її інституційного розвитку. Формально-юридичний аналіз забезпечив чітке опрацювання законодавчих і підзаконних актів, виявлення прогалин і колізій, а також оцінку відповідності національних норм міжнародним стандартам. Системно-структурний метод дав змогу вибудувати цілісне уявлення про інституційну архітектуру кіберзахисту та взаємодію суб'єктів сектору безпеки й оборони. Застосування порівняльно-правового методу відкрило можливість для зваженої оцінки євроатлантичних підходів до кібербезпеки та їх релевантності українським потребам. Логіко-семантичний аналіз забезпечив уточнення категоріального апарату, що є важливим для стабільності правового регулювання у сфері, яка швидко трансформується.

Особливу цінність дисертації становить те, що здобувач не обмежився суто нормативним матеріалом: фундаментальною складовою дослідження є систематизований аналіз реальних кібератак проти України за 2014–2024 роки. Використання офіційних звітів, технічних даних, міжнародних аналітичних матеріалів забезпечило практичну верифікацію наукових положень та підкріпило їх емпіричною достовірністю. Це свідчить про вміння автора працювати з різномірними джерелами, критично їх оцінювати та інтегрувати у загальну наукову концепцію.

Колесник Олександр Олександрович продемонстрував вміння поєднувати правові, організаційно-управлінські й технічно-аналітичні підходи, що відповідає

міждисциплінарній природі кібербезпеки. Така здатність дозволила йому не лише описати правові механізми, але й пояснити їх функціональну спроможність у сучасних умовах гібридної війни, а також визначити напрями їх удосконалення з урахуванням кращих міжнародних практик.

Отже, рівень методологічного опрацювання теми та якість виконання поставленого наукового завдання повністю відповідають високим академічним стандартам, установленим для дисертаційних робіт на здобуття ступеня доктора філософії, і засвідчують високий рівень фахової компетентності та сформованості дослідницьких навичок здобувача.

5. Повнота викладу наукових положень, висновків та рекомендацій, сформульованих у дисертації, в наукових публікаціях, зарахованих за темою дисертації, дотримання академічної доброчесності

Дисертаційна робота є завершеним, самостійно виконаним науковим дослідженням, яке повністю відповідає встановленим вимогам до дисертацій на здобуття ступеня доктора філософії — як у змістовому, так і у формально-нормативному вимірі. Здобувач забезпечив належну репрезентацію основних наукових положень, висновків та рекомендацій у публікаціях, що зараховані за темою дисертації.

Колесник Олександр Олександрович підготував 8 наукових праць, серед яких 4 статті, опубліковані у фахових виданнях, включених до переліку наукових видань МОН України за юридичною спеціальністю, а також 4 тези доповідей, представлених на міжнародних і всеукраїнських науково-практичних конференціях. Аналіз змісту цих публікацій засвідчує, що вони повною мірою відображають ключові результати дослідження, містять релевантні теоретичні положення та демонструють системність роботи автора над обраною тематикою.

Аналіз кількісних і якісних характеристик опублікованих наукових праць свідчить про їх відповідність вимогам, визначеним Наказом МОН України від 23 вересня 2019 року № 1220 «Про опублікування результатів дисертацій на здобуття наукових ступенів доктора і кандидата наук».

Аналіз тексту дисертації та поданих публікацій дає підстави стверджувати, що робота виконана з неухильним дотриманням норм академічної доброчесності. Автор коректно здійснює посилання на використані джерела, застосовує достовірні та верифіковані дані, уникає недобросовісних практик. У дисертації не виявлено фактів академічного плагіату, фабрикації чи фальсифікації інформації. Ступінь самостійності наукового дослідження є достатнім і відповідає чинним нормативно-правовим вимогам у сфері захисту результатів інтелектуальної діяльності.

Таким чином, результати дисертаційного дослідження всебічно й повно представлено у наукових публікаціях, а сама робота виконана з дотриманням принципів академічної доброчесності та етичних стандартів наукової діяльності.

6. Дискусійні положення та зауваження до змісту дисертаційної роботи

Як і будь-яка наукова робота, дисертація здобувача є підставою для дискусій, пропозицій, обміну думками. Не применшуючи дослідницького здобутку дисертації, можна виокремити певні аспекти, щодо яких автор дисертації міг би надати певні уточнення.

1) У дослідженні ґрунтовно порівнюються технократичний та соціотехнічний підходи. Водночас у поданому контексті не повністю зрозуміло, які саме характеристики, на думку автора, є найбільш переконливими для обґрунтування необхідності переходу до соціотехнічної моделі. Було б доцільно уточнити ключові аргументи, які, на переконання автора, свідчать на користь такого переходу.

2) У Розділі 1 автор доволі активно звертається до етичного підходу (Л. Флоріді) та концепції інформаційної етики. Було б доречно, якби автор уточнив, у чому саме, на його думку, полягає практичне значення цього підходу для формування державної кіберполітики.

3) У Розділі 1 автор звертає увагу на те, що термінологічна фрагментарність у сфері кібербезпеки зберігається навіть у новітніх публікаціях. Разом із тим подана автором аргументація виглядає дещо стислою, і не повністю зрозуміло, які саме чинники, на його думку, є ключовими у перешкоджанні формуванню універсальної дефініції. Було б корисно уточнити ці підстави більш розгорнуто.

4) Підрозділ 3.2. Інтеграція України у міжнародну систему кібербезпеки вирізняється значною деталізацією нормативних актів ЄС та механізмів міжнародної співпраці, однак питання практичної спроможності України забезпечити їх повноцінну імплементацію розкрито менш ґрунтовно. Обмежена критична оцінка наявних інституційних і ресурсних бар'єрів частково звужує прикладне значення сформульованих висновків.

Висловлені вище зауваження та рекомендації відображають бачення опонента щодо певних положень дисертації. Вони не знижують вагоме наукове значення дисертації та позитивне враження від неї.

7. Загальний висновок

За своїм змістом дисертація на тему «Кібербезпека в системі національної безпеки України: правові виклики гібридної війни та міжнародний досвід», відповідає спеціальності 081 «Право» та вимогам, встановленим у Порядку підготовки здобувачів вищої освіти (наукових установах), затвердженому постановою Кабінету Міністрів України від 23 серпня 2016 року № 261 (із змінами і доповненнями від 3 квітня 2019 року № 283), наказу МОН України від 12 січня 2017 року № 40 «Про затвердження Вимог до оформлення дисертації» (зі змінами від 12 липня 2019 року) та Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії, затвердженому постановою Кабінету Міністрів України від 12 січня 2022 року № 44, а її автор – Колесник Олександр Олександрович – заслуговує на присудження ступеня доктора філософії з галузі знань 08 «Право» за спеціальністю 081 «Право».

Офіційний опонент –

Старший науковий співробітник

Науково-дослідного інституту державного

будівництва та місцевого самоврядування

Національної академії правових наук України,

кандидат юридичних наук,



Інеса Костенко